

KÜLÖNFÉLÉK.

A dévai unitárius leányegyház megalakulása.

A hirlapi rövid tudósításokból olvasóink már értesültek a Hunyadmegyében lakó unitáriusoknak Déván leányegyházzá alakulásáról. Ez egyházéleti mozzanat — nem mondjuk, hogy egyháztörténeti esemény — nézetünk szerint unitárius olvasóink előtt sokkal fontosabb, mintsem ama rövid közleményekkel beérhetnék. Hisszük, hogy többet és részletes dolgokat vágyunk tudni a leányegyház alakulásáról. Mi e váagnak kívánunk szolgálatot tenni, az alábbi sorokban.

Az alakulás története visszavihető még az 1879-ik évre, mikor az unitárius vallásközönség Dávid Ferencznek, első püspöküknek, mondhatni egyházuk alapítójának emlékét halálának 300-ik évében Székely-Kereszturon közzsinatban megünnepelték. Ez ünnepélyről hívta meg Gordon Sándor angol unitárius hitrokonunkat és Péterfi Dénes kolozsvári lelkészt Dévára, hol Dávid Ferencz martyrhalált szenvedett — mint vendégeket Kénosi Sándor József, ottani birtokos és kir. közjegyző. E látogatással történt meg az első nyilvános unitárius isteni tisztelet Déván. Azóta még tartatott isteni tisztelet s a hunyadmegyei unitáriusok mindinkább egy testté tömörültek s f. év oct. 17-én egyesületöknek formát adva megalakították a dévai unitárius leányegyházat.

Az alakulás ünnepélyére a kolozsvári anya ekklésiából Péterfi Dénes lelkész, Nagy Lajos egyházi főjegyző, ügyv. Kövári Mihály egyh. tanácsos és Sárdi József egyháztanácsos személyökben küldöttség utazott Dévára. A vidékről is megjelentek többen. Csigmórol Konez Imre nyug. erdészeti hivatalnok és leánya, Sándor Lajos algyógyi fősolgabíró, Szenti ványi Gábor kir. mérnök Solymosról, Veress József kir. aljbíró Hátszegről. Küldöttség és vendégek elfogadása, ellátása a lehető legszívélyesebb volt, mint a küldöttség egyik tagja egyik pohárköszöntőjében megjegyezte: Déva ez alkalommal nem börtönét nyitotta meg az unitáriusok előtt, mint Dávid Ferencznek, hanem megnyitotta vendégszerető házát, szívét és templomát. Mily változása az idők szemének!

A leányegyház alakulása folyó évi october 17-én vasárnap történt

meg. E czélból isteni tisztelet előtt reggel 9 órakor a Déván és Hunyadmegyében lakó unitáriusok alakuló gyűlést tartottak kir. közjegyző Kénosi Sándor József lakásán. Az említett vidékeken kívül megjelentek a gyűlésben Radó János kir. adófelügyelő, Sándor Miklós megyei főjegyző, Szentiványi Gábor, Szinte Gábor, reál isk. tanár, Kibédi Lajos képezd. tanár, Lukács Gábor képezd. tanár, Botár Ferencz közjegyző-segéd. Az alapszabályok beható megvitatás után a következőkben állítottak meg:

1. §. A Hunyadmegyében lakó unitáriusok leány-egyházzá alakulnak Déva központtal s a leány-egyház a kolozsvári anya-ekklézsiához csatlakozik.

2. §. A leány-egyház választ egy gondnokot, jegyzőt, pénztárnokot és hat tanácsost, kik a leány-egyház ügyeit a kolozsvári anya-ekklézsia illető lelkészével együtt, mint kebli-tanács intézik.

3. §. A leány-egyház minden évben alkalom szerint isteni tiszteleteket tart.

4. §. A leány-egyház keresztlési, esketési és halálózási esetei az anya-ekklézsia lelkésze által külön anyakönyvbe vezetnek be.

5. §. A leány-egyház tagjai tetszés szerinti összeget irnak alá, melyet évenként a pénztárnoknak fizetnek bé. Az így begyűlendő összegből fedeztetik az isteni tiszteletek tartása: a mi pedig fenmaradna egy állandó alaptőke megteremtésére fordittatik.

6. §. Egyebekben az általános egyh. törvények az irányadók.

Az alapszabályoknak megállítása után közfelkiáltással megválasztott gondnoknak K. Sándor József, pénztárnoknak Radó János, jegyzőnek Szinte Gábor, kebli tanácsosoknak pedig megválasztottak: Sándor Miklós, Konez Imre, Szentiványi Gábor, Török Árpád, Veress József, Lukács Gábor.

A választások megtörténtével a kolozsvári küldöttek valamennyien kifejezést adtak az örömmek, mely az alakulás feletti lelküket betöltötte, szívből kívánván az ekklézsiának anyaegyházzá növekedését, virágzását és mindörökre fenmaradását. Az aláírások a leányegyház fentartására már a gyűlés színén megkezdődtek.

Az alakuló közgyűlésből isteni tiszteletre siettek az új egyház tagjai az ev. ref. templomba, melyet az ekkla és felvilágosodott lelkű ifjú papja tiszt. Szöcs Sándor nemcsak most engedett át unitárius isteni tiszteletre, de erre már megelőzőleg is mindannyiszor megnyitotta, valahányszor kellett. Mindamellét, hogy az eső szakadott, a templom szépen megtelt mivel úri közönséggel, természetesen nagyobbára nem unitáriusokkal. Ott voltak: Pogány György főispán, Pogány Károly országgyűlési

követ, gr. Kuún Géza akad. tag., ref. főgongnok, Réthi Lajos tanfelügyelő, a városi polgármester, az ev. ref. pap, dr. Balog megyei főorvos, stb.

Az egyházi énekekre a helyb. dalárda közreműködésével harmonia következett. Majd Péterfi Dénes unitárius lelkész állott fel a katedrába és imádkozott szépen, buzgón, költői képekben gazdag imádságban és mondott rá szónoki beszédet, melynek hatása leírásától és bővebb jellemzésétől, ha már tartózkodnom kell annál a körülménynél fogva, hogy ő e folyóirat c. szerkesztője, de tartalmának ismertetéséről le nem mondhatok. Alapigéül vette Pál Apostoltól: „Az ajándékokban pedig különbség vagyon, de ugyanazon lélek.“ (I. Kor. 12. 4.)

Mindjárt a bevezető részben rámutatott a természet jelenségeiben és tárgyaiban a különféleségek mellett is a magasabb egységre, — majd a tárgyalás rendén hivatkozással a bibliát alkotó kisebb és különböző tartalmú könyvekben az Isten imádságát célzó egységre, az apostolok különböző miveltsége, felfogása és természete mellett is Jézus dicsoztatásában összhangzó munkásságukra, s továbbá arra, hogy a keresztény egyházban a különböző felekezetekre és irányokra, épp a magasabb egység szempontjából szükség van, elvégre kimutatta az unitárius egyház jogosultságát a többi ker. felekezetek mellett s indokolta az unitáriusok iránti rokonszenvet a közös törekvésben Isten, emberek, társadalom és a haza iránti kötelességek teljesítésére.

Az egyházi beszéd után következett az urvacsora kiosztása unitárius szertartás szerint. 16 férfi és mintegy 10 nő részesült benne. Az utóbbiak közül többen nem unitáriusok. E feltűnő jelenség a női vallásos érzés melegsége mellett abban a gyöngédségben is rejlik, melynél fogva nők egymásért oly örömet tesznek lehető szivességet.

Templomozás után a küldöttség tagjai és többen az új egyház tagjai közül a reformatus papiházhoz siettek köszönetet mondani a templomnak átengedéséért — az isteni tiszteletben részvételükért s a testvéri szeretetnek más bizonyítékaiért.

A papi lakból a főispán Pogány György lakásán jelentek meg, megköszönvén figyelmét, jó indulatát az új egyház iránt — jövőre is ajánlván magukat jóakaró figyelmébe.

Ezt cselekedték a polgármesternél is.

Önként érthető, de jól is esik kifejeznünk, hogy valamennyi helyen szívélyes elfogadásban részesültek.

A társasbéd (banquett) az új vigadó helyiségében tartatott. Mintegy 37-en vettek benne részt a város előkelő osztályából, főispán Pogány György országos képviselő fiával, gr. Kuun Géza, polgármester, ta-

nárok, ref. pap stb. Az első pohárköszöntőt az új egyház gondnoka K. Sándor József emelte a királyra és az uralkodó családjára. Nyomban rá a főispán éltette az új egyházat s annak leskes gondnokát, a közügyekben fáradhatatlan férfit K. Sándor Józsefet. Nagy Lajos a pogány nevű de keresztény erényekben ékeskedő főispánra emelte poharát. Gróf Kuun Géza a délelőtti egyházi szónoklatra vonatkozással a keresztény egyháznak világosságra törekvő seregére, a közművelődés lelkes bajnokaira, az unitáriusokra mondott igen szép köszöntőt. Péterfi Dénes gróf Kuun Kocsárdra és gróf Kuun Gézára, a ref. egyház eme kitünőségeire, mint a nemzeti művelődés és tudomány férfaira, stb — szóval csengett a pohár, szikrázott az elme, s derült hangulatban emelkedett a kedély.

És itt van helyén hálásan emlékeznünk a vendégszeretnek ama kitünő nyilvánulásáról is, melyet a kolozsvári küldöttség és vidékiek részére a dévai hitrokonok nyújtottak. Oct. 16-án este Kibédi Lajos tanár vendégelte meg őket tanártársai, a kir. tanfelügyelő és barátai társaságában, 17 én este Radó János adófelügyelő gyűjtötte dúsan terített asztal mellé a vendégeket. 18-án este a gondnok és házigazda bucsuzott el tőlük pompás ételek és italok mellett. Pohárköszöntők ez estélyeken sem hiányoztak.

Az egyházalakulás ünnepélyét a gr. Kuun Géza, e tudományos, s nemes gondolkozású főúr által adott ebéd zárta be. A mint már e közlelemény soraiban említettük, ott volt a templomban, közebéden és oct. 18-án megvendégelte maros-németi kastélyában az egész kis társaságot, akkora szivességgel és oly gazdagon, a mint az csak egy minden tekintetben főúrtól telik ki. A maros-németi kastély szemlélése magában is sok élvezetet nyújt. A park útai mellett annyi dák és római szobormű hever, mintha csak egy országos muzeum kertje volna. Fák és fasorok a kastély egykori barátairól, vendégeiről kapták nevüket. Van ott Kazinczy, Döbrentei, Farkas Sándor sétány. Plátán-fái a Margit-szigetiekkel versenyeznek és van egy oly Celtise, melynek párja aligha található, lombjaival 50—60 □ méter területet borít, mint egy sátor, honnan sátorfának is nevezik. Maga a kastély is igen szép — egy muzeum kicsinyben. Könyvtár, képtár, régi és új butorok mind-mind igen szépen hirdetik a nagy elődök, a gróf Gyulaiak és a hozzájuk méltó utód gr. Kuun Géza műizlését. A fényes és izletes ebédnél ott volt a főispán és a művész grófné br. Kemény Vilma társaságában dr. Matsek-né, br. Bornemisza Zsuzsánna, br. Bornemisza Tivadarné, br. Jósika Rózália úrnők. Ebéd után a társaság a kert sétányait szemlélte meg — mindenütt és mindenben találkozáván a nemes gróf figyelmével, tudományával és felvilágosodott lelkével.

Íme egy néhány emlékeztető sor az időre, melyben a dévai unitárius leány-egyház megalakult. — (N.)

Unitárius ünnepély Hód-Mező-Vásárhelyen. A budapesti unitárius anya-egyház hatósága alatt álló hód-mezővásárhelyi unitárius leányegyház községnek szép ünnepélye volt f. évi october hó 3-dikán. E napon igttattatott be Ajtai János segéd-lelkész a hmvásárhelyi unitárius leányegyház segédlelkészi hivatalába. A hmvásárhelyi leányegyháznak rendes lelkésze, Derzsi Károly budapesti unitárius lelkész, kit Hód-Mező-Vásárhelyen Nagy Bálint ref. lelkész, felsőleányiskolai igazgató helyettesített, míg e nemes tényiért a ref. lelkészi hivatal, presbyterium, esperesi törvényszék, kerületi törvényszék s végre a convent részéről szenvedett üldöztetések folytán a térről le nem szorítottatott. E körülmény szükségessé tette, hogy Hód-Mező-Vásárhelyen segéd-lelkészi állomás szerveztessék. Mi megtörténvén, a segéd-lelkész megérkeztével a beigtatási ünnepély következőleg folyt le:

Az ünnepély napján már kora reggel élénk sürgés-mozgás volt tapasztalható az unitárius imaház körül; a közönség egy félóra alatt betöltötte az imaház tágas termét. A közérdeklődést kiválóan mutatta az, hogy a nagyszámu közönség soraiiban számos más felekezetü egyént is lehetett látni. Pontban 9 órakor kezdetét vette az egyházi ének, melyet phisharmonium mellett Hermann Béla városi hivatalnok, hitrokunk vezetett. Ének után, melyben a jelenlevő közönség legnagyobb része részt vett, a lelkészi asztal előtt felállott t. Derzsi Károly s szivetleket megragadó, fenkölt gondolatokban gazdag beszédében, előzőleg előadván a hódmezővásárhelyi unitárius leányegyház történetének főbb mozzanatait, jelezte, hogy tiszt. Ajtai János ur az egyházi legfelsőbb hatóság által a leányegyház segéd-lelkészévé neveztetett ki s felhivta Nagy Tamás egyházi tanácsost, hogy a mélt. és főt. Ferencz József unitárius püspök és királyi tanácsos ur által kibocsátott kinevezési okmányt olvassa fel; ennek megtörténtével szónokló lelkész hivatkozva a főpásztori okmány fenkölt szellemü zárszavaira, igazi szeretettől áthatott felhívást intézett lelkésztársához, Ajtai János segédlelkészhez, hogy foglalja el a szószéket s mondja el beigtatási ünnepélyi beszédét.

E felhívás után tiszt. Ajtai János segéd-lelkész a szószékre lépett s ihlettől áthatott hangon rövid imát mondott, mely után hozzá fogott egyházi beszédének megtartásához. Beszédének alapigéje volt: Csel. XVIII. r. 9. 10. v. „Mondja pedig az Ur éjszakai látásban Pálnak: ne félj, hanem szólj és ne hallgass, mert én veled vagyok“. Ennel találóbb alapigét nem is választhatott volna, s maga

a szépen kidolgozott beszéd, tartalmánál és irányánál fogva méltán sorakozott az alapigéhez s mély hatást gyakorolt a hallgató körönségre, elannyira, hogy általánossá lett a meggyőződés, hogy a hm.-vásárhelyi unitárius leányegyház benne jó szónokot, rokonszenves lelkipásztort nyert. Siettek is az ünnepély végén a közönség köréből számosan rokonszenves üdvözlötüknek kifejezést adni az ifju lelkipásztor sikerült fellépése alkalmából. Az egyházi beszéd után záríma és ének következett, ezután Derzsi Károly az Urasztala elé lépett.

Nem tehetem, hogy ez alkalommal, habár közbevetőleg is, meg ne emlékezzem Derzsi Károly lelkész Hm.-Vásárhelyen tartott beszédeiről. — Derzsi urnak hallgatóságát nemcsak unitáriusok, hanem a város felekezeti különbség nélkül egybegyülni szokott közönsége képezi s bár beszédeit mindig unitárius jelleg dominálja s így nem egyszer a legkényesebb vallási ellentétek, a bibliai és tudományos irányeszmék egymással együtt forognak szóban: mégis soha sem hallottam, hogy valakinek megjegyzése az ellentétek áthidalását mesterkéltnek, a vallási érzuletekkel szemben kíméletlennek s a mivelte kor álláspontjával meg nem egyezőnek jelezte volna, vagy hogy a liberalismus szélsőségében excelsáló volna. Nem kérkedik unitárius vallással s beszéde mégis olyan, hogy hallgatói kényszerülnek beismerni, hogy unitárius pap áll előttük, unitárius igéket hallgatnak. Valóban, az unitárius hitelveknek tekintélyét Hód-Mező-Vásárhelyen Derzsi lelkész ur emelkedett szellemű, remek egyházi beszédei alapították meg. — Várakozással függöttek rajta most is, midőn az Ur asztala elé állott, hogy agendát mondjon. S a várakozás nem is ment át csalódásba, mert az elmondott agenda gyönyörű költői kifejezésekben gazdag, szónoki mű volt: szívből mondta el, szívhez szólott. — Agendálás után szokásos módon kiosztatott az urvacsora, ezután rövid ima s záréneklés következett, mely befejezte a szépen sikerült beigtatási ünnepélyt.

Délután isteni tisztelet után 3 óra hosszáig tartó egyházi közgyűlés volt, melyen a segédlelkészi állomással kapcsolatos ügyek és az egyház folyó ügyei tárgyalattak és intéztettek el. Ugyanekkor lejárván a három évi cychus, a kebli tanács újra alakított. Megválasztottak: gondnoknak Megyelka József, társ gondnoknak Schiller Imre, titkárnak Nagy Tamás, egyházi jegyzőnek Hermann Béla, pénz- és könyvtárnoknak Benczur István, — egyházi tanácsosoknak: Szamecz András, Figura Dániel, Megyelka Lajos, Kovács Mihály, Matók János, id. Szathmári Péter, Szőke Péter, Kardos Ferencz és Szarvas Pál, — egyházi fiaknak pedig: Sipos Sámuel, Gulyás Sándor és Lengyel János.

Este társas vacsora volt Benczur István hitrokonunk házá-
nál, melyen mintegy 70-en vettek részt, mindannyian unitáriusok, köz-
tük az orosházi unitárius főkegyház küldöttei, s távoli vidékről jött
hitrokonok. Egy kis unitárius sziget a néptengerben, távol az unitáris-
mus klasszius földjétől, kedves anyahazánk — a szép Erdélytől! Vajha
meglátnák a távolból e vihartól már edzett kis sereg buzgóságát, ön-
fenntartási erő kifejtését, hogy alá ne merüljön az ellene felkorbácsolha-
bok örvényébe! Minden jelenség, ünnepély, mely összehozza az unitá-
riusokat: egyttal erőt adó forrás a további küzdelemben kitartásra.
Ilyen volt a mai beigtatási ünnepély, ilyen a társas vacsoránál össze-
jövetel is. Férfi, nő, öreg, ifjú egyaránt lelkesült a közös egyttlét ér-
zetében. Számos felköszöntőt mondtak, az elsőt az ünnepelt segéd-lel-
kész, Ajtai János tartotta, éltette az egyenlők közt első unitárius em-
bert, ki lélemben köztünk van, mltságs főtiszt. Ferencz József unitárius
püspök urat. Derzsi Károly lelkesítő beszédében méltatta a leányegyház
buzgósággal telt közönségét, kiemelvén az egyházi kebli Tanács buzgó
odaadását s ennek élén Megyelka József gondnok tevékenységét, s kü-
lönösen Benczur István és neje Góbi Juliánna nemes-lelkü áldozatkész-
ségét, mint a mely nagyrészben járult ahhoz, hogy Hód-Mező-Vásárhe-
lyen [az unitárius segéd-lelkési állomás felállitható volt. — Szamecz
András egyházi tanácsos, a gárda törzstagja, kért szót s talpraesett fel-
köszöntőt mondott t. Derzsi Károlyra, mint az unitárius egyházközség
szivéből szeretett igazi lelkipásztorára. Mondtak még felköszöntőket, az
ujjonnan megválasztott társgondnokra, Schiller Imrére, ki áldozatkész-
ségével már is bebizonyította, hogy egyházközségünk szent ügyét szí-
vén tudja hordozni, — Hermann Béla éltette Ajtai János segéd-lelkészt,
— Megyelka József gondnok az unitarismusnak, az embermivelődés jö-
vőjét illető nagy fontosságú missióját emelvén ki, éltette az unitárius
status vezér egyéniségeit s a budapesti anyaegyház tanácsát. Még a
közép köréből is talpraesett felköszöntők emeltettek.

Igy folyt le a mi kedves, szép emlékében tartós, hasznos tanul-
ságaiban erős, szivélyességében gazdag ünnepélyünk.

(—1.)

„Az unitárius házassági perek illetékes bíróságának kérdésé-
hez“ czim alatt a Budapesten megjelenő „Jogtudományi Közlöny“
czimü jogi szaklapban közelebből érdekes tollharcz folyt le. A tá-
madást az unitárius házassági bíraskodás ellen dr. Daempf Sándor
pécsi ügyvéd nyitotta meg, ki mellé később Sztéhló Kornél budapes-
ti ügyvéd sorakozott. Mindkettő ellen K ó v á r y Mihály kolozsvári ügy-
véd és egyházi tanácsos szállt sikra. A vita eleinte az illetékesség

körül forgott, de azután az egyoldalú folyamodásos eljárásra, az unitáriusok házassági jogára s más kérdésekre is kiterjedett. Közelebbi füzetünkben a vitatkozást részletesebben fogjuk közölni.

Gyász hírek. Buzimi és magyar-zsáki Kovachich Horváth János, f. évi oct. 3-án Kövesden meghalt 81 éves korában. Az udvarhelyszéki márkálisokon és a felső-fehérmegyei gyűléseken már a húszas években nagy szerepet vitt. A közpályán csaknem hatvan évet élt, részint mint a vármegye első rangú tisztviselője, részint mint országgyűlési képviselő, részint 48-as kormánybiztos.

A 30-as és 40-es években a kolozsvári országgyűlésen az erdélyi liberalis pártnak egyik jelentékeny tagja volt. Az újabb időben a Deák-párt hívének vallotta magát s három cycluson kesztül volt országgyűlési képviselő.

Az elhunyt jóllehet róm. kath. vallású volt, mégis mint független, szabad gondolkozású ember egyike volt, a székely-kereszturi unitárius gymnasium-jóltévőinek. 1876-ban 1200 darabból álló becses könyvtárát az irt gymnasiumnak ajándékozta. Nagyobb részint történelmi, jogi, nemzetgazdasági műveket foglal magában s olesón számítva megér 800 frtot. Vezette e nemes tettében egyfelől az unitáriusok iránti rokonszenve, másfelől pedig a székely nép iránti szeretete.

. Nyugodjanak békével e kedves emlékü jó ember porai!

Sándor Gergely abásfalvi lelkészt érzékeny veszteség sujtotta; f. évi jul. hóban elvesztette Kálmán nevü jóreményü fiát, ki Nagy-Szebenben az ág. hitv. iskolában tanult és oly kifünőleg, hogy bár a midőn Szebenbe ment egy szót se tudott németül, a 2-ik évben 70 tanuló lársa közt kivivta az elsőséget.

ARANYKÖNYV.

ANGOL UNITÁRIUS TESTVÉREINK ÁLTAL LONDONBAN ÉPÍTETT „ESSEX HALL” KÖLTSÉGEIHEZ

f. évi aug. 12-ről 289—1886. számú felhívásomra hozzájárultak:

II. Közlemény.

Kőváry Mihály 20 frt. Nagy-ajtai ékkla. 10 frt. Jakab Gyula 5 frt. Jánky Ferencz 2 frt. Végh József 10 frt. Gombos Sámuel 1 frt. Barabás József 1 frt. Ozsváth Gábor 1 frt. Sándor János 1 frt. Bedő Dániel 20 frt. Derzsi Károly 26